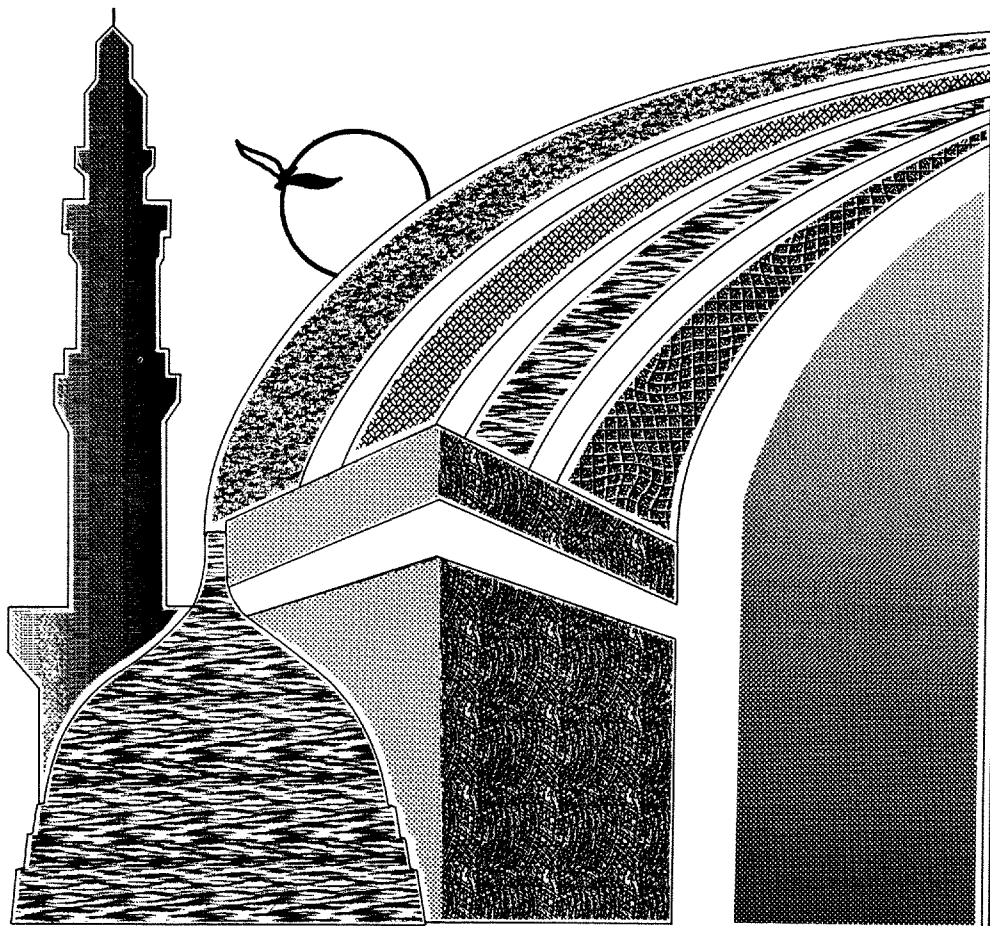
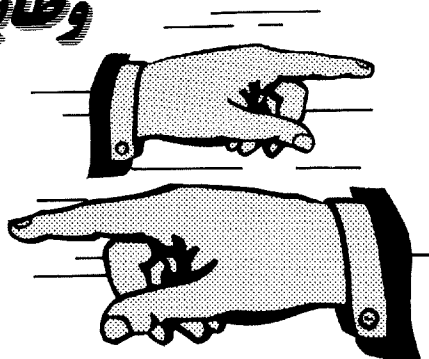

جاریہ سامی حج

وظایف هسته‌های

امر به معروف در حج

محمد محمدی ری شهری

﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾
(آل عمران: ۱۰۴)

و باید از میان شما، گروهی [مردم را] به نیکی دعوت کنند و به کار شایسته وادارد و از زشتی بازدارند، و آنان همان رستگارانند.

به سوی نقطه مطلوب

مطلوبتر از سالهای پیش برگزار گردید و این نیست مگر به جهت زحمت و تلاش تمامی کسانی که به نحوی در برگزاری این همایش شکوهمند، در بخشهای اجرایی و

با برنامه‌ریزی‌ها و تلاشهای دست اندرکاران امر حج و خادمان زائران خانه خدا، حج سال جاری (۱۳۷۵ ه. ش.) بهتر و

* - لازم به تذکر است که این مقاله متن سخنرانی جناب حجة الاسلام و المسلمین آقای محمدی ری شهری نماینده محترم ولی فقیه و سرپرست حجاج ایرانی است که در موسم حج سال ۱۳۷۶ ه. ش. در مدینه منوره ایراد گردیده و پس از استخراج از نوار و ویراستاری، به شکل کنونی در پیشدید خوانندگان محترم قرار می‌گیرد.

از جمله خواسته‌ها و توقعات مهم و اساسی ائمه علیهم‌السلام از ما شیعیان، که در روایات به صورت پیام مطرح شده است، معاشرت درست و وحدت آفرین با برادران اهل سنت است و از وظایف هسته‌های امر به معروف و نهی از منکر است که پیام و خواسته آن بزرگواران را به زائران برسانند.

این پیام و سفارش زمانی به وسیله امام صادق علیه‌السلام خطاب به شیعیان صادر و از آنان خواسته شد که آن حضرت و پدر بزرگوارش امام باقر علیه‌السلام در وضعیتی مانند وضعیت ما می‌زیستند. حکومت در آن روز به دست ایشان نبود. جمعی از آنان پیروی می‌کردند و جمعیت بیشتری راه دیگری را می‌پیمودند و شیعیان در اقلیت بودند.

امام ششم علیه‌السلام دستورالعملی را در چنین فضایی، درباره معاشرت با اهل سنت صادر کردند و آداب معاشرت با آنان را برای پیروان خود (شیعیان) بیان داشتند، در این پیام دو مطلب را خواستار شدند:

الف: حفظ حیثیت و آبروی اهل بیت علیهم‌السلام
ب: تلاش در جهت جلب محبت و علاقه دیگر مسلمانان به خاندان پیامبر - صلوات الله علیهم اجمعین - .

روایات بسیاری در این باره وجود دارد که چند نمونه آن را یادآوری می‌کنیم:

فرهنگی خدمت می‌کنند. (شکر الله سعیهم). به یاری و توفیق خداوند، تا کنون پیشرفتهای چشمگیری در بخش فرهنگی انجام گرفته، لیکن هنوز تا نقطه‌ای که باید برسیم فاصله داریم. نقطه مطلوب، اهداف بلندی است که امام راحل رحمته‌الله برای حج ترسیم کرده و خلف صالح آن امام عزیز (رهبر معظم انقلاب اسلامی، حضرت آیه‌الله خامنه‌ای - مدظله العالی -) بر آن تأکید دارند. بدیهی است برای رسیدن به آن اهداف بلند، مشکلات و موانعی وجود دارد که تلاش همه جانبه و فراگیر می‌طلبند. البته بخشی از مشکلات و موانع راه، مربوط به روابط میان جمهوری اسلامی و دولت سعودی است و بخشی از آن مربوط به ما (بعثه مقام معظم رهبری و سازمان حج و زیارت). پس باید بکوشیم تا به تدریج «ضعف»ها را تبدیل به «قوت» کنیم.

انتظار ائمه از زائران خود

تا کنون هیچ فکر کرده‌ایم که ائمه علیهم‌السلام چه انتظاراتی از ما دارند و خواسته امامان بقیع علیهم‌السلام از زائران ایرانی، که مدعی پیروی از آن بزرگواران هستند، چیست؟ این پرسش مهمی است که همه ما باید به آن پاسخ بدهیم.

۱- امام صادق علیه السلام فرمود:

«يا معشر الشيعة، إنكم قد نُسبتم إلينا،
كُونُوا لَنَا زَيْنًا وَلَا تَكُونُوا عَلَيْنَا
سَيْنًا...»^۱

«ای گروه و جماعت شیعه و ای پیروان
خاندان پیامبر، شما به ما منسوبید، پس
رفتارتان به گونه‌ای باشد که زیور و
زینت ما شوید و آبروی ما را حفظ
کنید. آن گونه نباشد که به خاطر اعمال
و رفتار ناشایست شما، ما در نزد
مذاهب دیگر مذمت و سرزنش
شویم!...»

۲- امام صادق علیه السلام:

«كُونُوا لَنَا زَيْنًا وَلَا تَكُونُوا عَلَيْنَا سَيْنًا،
قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَاحْفَظُوا أَلْسِنَتَكُمْ
وَكَقْوَاهَا عَنِ الْفُضُولِ وَقِحِ الْقَوْلِ.»^۲

«زینت و زیور ما باشید و به گونه‌ای
نباشید که ما به خاطر رفتار ناپسند شما
سرزنش شویم. زبانهای خود را حفظ
کنید و آن را از زیاده‌گویی و گفتار
زشت نگهدارید.»

حضرت می‌فرماید: نه تنها زینت ما
باشید و عیب نباشید، بلکه با آنها خوب
برخورد کنید و با این عمل آنان را علاقه‌مند
به اهل بیت کنید و محبت ما را در دل
ایشان ایجاد نمایید.

۳- امام صادق علیه السلام:

«يا عبدالأعلى، إن احتمال أمرنا ليس
معرفة وقبوله. إن احتمال أمر هو
صونه وسترته عمن ليس من أهله.
فأقرأهم السلام ورحمة الله - يعني
الشيعة - وقل: قال لكم رحم الله عبداً
استجرت موذة الناس الى نفسه والينا بأن
يظهر لهم ما يعرفون ويكف عنهم ما
ينكرون.»^۳

«ای عبدالأعلى، رعایت حق اهل بیت
و خاندان پیامبر تنها به شناختن و
پذیرش حقیقت آنها نیست، بلکه
مراعات نمودن حق آنان به این است
که: (شیعه و پیرو ائمه) خود را از هر
گفتار و رفتار ناپسند و دور از شأن اهل
بیت حفظ کند. (عبدالأعلى!) سلام مرا
به شیعیان برسان و به آنان بگو امام
صادق به شما پیام داد و گفت: خدا
رحمت کند کسی را که محبت مردم
(و مسلمانان دیگر) را نسبت به خود،
و ما جلب - و آنها را نسبت به ما
خوشبین سازد.. و تحقق این جلب
محبت و خوشبینی به آن است که:
رفتارش به گونه‌ای باشد که آنان قبول
دارند و خوب می‌پندارند؛ یعنی در
کردار خود، اعتقاد، مذهب و سلیقه
آنان را رعایت کند و رفتاری از خود
بروز ندهد که آنان قبول ندارند.»

وَجُرُوا إِلَيْنَا كُلَّ مَوْدَّةٍ وادفعوا عَنَّا كُلَّ قَبِيحٍ...»^۴

«شما را به پرهیزکاری و تقوا می‌خوانم... در میان آنان حضور یافته با آنان نماز بگذارید. در تشییع جنازهٔ مردگانشان شرکت کنید، به عیادت مریضانشان بروید. حقوقشان را بپردازید. پس اگر کسی از شما (شیعیان) با تقوا باشد و از گناه پرهیز کند. در گفتارش راستی پیشه نماید، امانت را به صاحبش بازگرداند و با مردم برخورد نیکو و اخلاق حسنه داشته باشد، گفته می‌شود این- با این ویژگیها- شیعیه است! و همانا چنین چیزی مرا خوشحال می‌کند.

پرهیزگاری پیشه کنید، و زینت ما باشید و آبروی ما را حفظ کنید، عملی از شما سرزنند که باعث شود از ما به خوبی یاد نکنند. محبتها را به طرف ما جذب کنید و زشتی‌ها و ناشایستی را از ما دور سازید...»

آری محبت و برخورد نیکو انسانها را جذب می‌کند. هسته‌های امر به معروف و نهی از منکر می‌توانند با این رهنمودها مردم را راهنمایی کنند، و آنها بدانند که اگر با رفتار خود بتوانند جمعی را خوشبین و دوستدار اهل بیت کنند، در واقع ائمه علیهم‌السلام را

امروزه در جهان بیش از یک میلیارد مسلمان وجود دارد و از میان تمام آنان، کسانی در مراسم حج و مکه و مدینه حضور دارند و ناظر رفتار و کردار زائران ایرانی هستند و به دقت بر اعمال ما می‌نگرند. بنابراین ما باید این حقیقت را به زائران خود، که در واقع نمایندگان امام صادق علیه‌السلام در حج هستند، تفهیم کنیم و با وظایف الهی- سیاسی‌شان آشنا سازیم.

هسته‌های امر به معروف و نهی از منکر باید به زائران ایرانی خانهٔ خدا تفهیم کنند که کاری کنید که در اثر رفتار شما آبروی امام صادق علیه‌السلام حفظ شود؛ یعنی مانند آنها و با آنها نماز بخوانید و همچون آنان در نمازهای جماعت فعالانه شرکت کنید و... کاری کنید که پیروان مذاهب دیگر، علاقه و محبت به اهل بیت پیدا کنند.

در این زمینه همچنین از امام حسن عسکری علیه‌السلام نقل شده که می‌فرماید:

«أوصيكم بتقوى الله... صلّوا في عشائرم واشهدوا جنازهم وعودوا مرضاهم وأدّوا حقوقهم. فإن الرجل منكم إذا ورع في دينه وصدق في حديثه وأدى الأمانة وحسن خلقه مع الناس قبل هذا شيعي فيسرني ذلك. اتقوا الله وكونوا زينة ولا تكونوا شيناً

خشنود ساخته‌اند.

امام عسکری علیه السلام فرمود: اگر به گونه‌ای عمل کردید که آنها شیفته شما شدند و گفتند: «هذا شیعی!» من خوشحال و دلشاد می‌شوم؛ زیرا پیروان سایر مذاهب بدین ترتیب باور خواهند کرد که پیروان ائمه علیهم السلام انسانهای درست و صادقی هستند. خوش اخلاق و خوش برخورد، اهل ورع و امانتند، در اقامه نماز و شرکت در نمازهای جماعت فعالند و...

از روایاتی که آوردیم معلوم می‌شود که در زمان ائمه، به خصوص امام صادق علیه السلام گروهی مدعی بودند که شیعه هستند، اما گوش به حرف امام صادق علیه السلام نمی‌دادند، همانگونه که ما از ائمه خواسته‌ها و انتظاراتی داریم، آنان نیز خواسته‌هایی از ما دارند و انتظارات آنان شخصی نیست، خوشبینی به اهل بیت، خوشبینی به اسلام ناب است. خوشبینی به اهل بیت، برادری، الفت و وحدت مسلمین را به دنبال خواهد داشت.

در نظر امام خمینی ره یکی از فلسفه‌ها و حکمت‌های حج، تفاهم، محبت و الفت بین مسلمانان جهان است.

باید بگوییم امروزه و در این بخش از تاریخ، پیام‌آور وحدت و الفت و تفاهم ما

هستیم و ماییم که باید به خواسته‌های ائمه اطهار علیهم السلام و پیشوایان دین و امام راحمان و ولی امر مسلمین، حضرت آیه‌الله خاتمه‌ای جامه عمل بپوشانیم. امروز اگر مسلمانان جهان با هم متحد باشند می‌توانند در برابر استکبار بایستند و اسلام را در جوامع خود حاکم کنند. اینک این ماییم که پرچم وحدت جهان اسلام را به دست گرفته‌ایم. پس باید خیلی مواظب باشیم تا عملی از ما سرزنند که خلاف وحدت باشد. این همه تأکید و تکرار به خاطر آن اقلیتی از زائران است که بر اهمّیت مسأله آگاهی ندارند. و ندانسته موجبات آزار اهل بیت را فراهم می‌کنند. باید همه ما تلاش کنیم گامی برخلاف خواسته ائمه اطهار برداشته نشود.

وظایف کارگزاران حج

تا اینجا، آنچه که گفتیم در باره سفارشها و خواسته‌های ائمه بود از پیروانشان، که شامل همه می‌شد؛ اعم از زائر، روحانی، مدیرکاروان. ولی کارگزاران حج؛ اعم از روحانیان، مدیران و بازرسان سنگین‌تر است؛ چرا که ائمه ما این سفارشها را زمانی به پیروان خود کردند که

منظره‌های ناپسند و ناخوشایند

نکته‌ای که یادآوری آن در اینجا لازم است این است که: گر چه از نظر فقه ما (شیعه) مستحب است هر نمازی در وقت مقرر خودش خوانده شود لیکن زائران معمولاً نمازهای مغرب و عشا یا ظهر و عصر را یکجا می‌خوانند^۵ و مانعی هم ندارد. بنابر این ممکن است بعضی از زائران مثلاً نماز ظهر و عصر را به هنگام ظهر خوانده‌اند، در این صورت باید در وقت نماز عصر، در خیابانها یا کوچه‌ها نباشند.

روحانی باید مضارّ این عمل ناپسند را به زائر تذکر دهد. اگر زائری به تذکراتی که در جلسات عمومی داده می‌شود، توجه نمی‌کند به طور فردی با آنان حرف بزنند و ارشادشان کنند.

توجه داشته باشید که از چنین افرادی پرسیده خواهد شد که آیا درست توجیه شده‌اند یا نه؟ و روحانی یا معین آنان را به حساسیت و اهمیت مسأله آگاه ساخته‌اند یا خیر؟

کار مشکلی نیست که با آنان بنشینیم و تخلفشان را یاد آور شویم. (چون تذکر حضوری و شخصی بسیار مفید و کارسازتر است) و با زبان نرم و لین بگوییم: برادر! خواهر! تو به این دیار مقدّس آمده‌ای تا

حکومت در دست دیگران بود و آنان حاکمیت نداشتند. اما امروز ما، به شکر خدا، دارای حاکمیت هستیم. و لاقلاً در محدوده کاروانهای خودمان حاکمیت داریم. ما در واقع نمایندگان جمهوری اسلامی در حج هستیم. بنابراین مطالبی را که اینک عرض می‌کنم به عنوان «وظیفه تشکیلاتی حج» باید مورد توجه قرار گیرد.

روحانیون کاروانها در این رابطه دو وظیفه دارند:

۱- «سازماندهی هسته‌های امر به معروف و نهی از منکر».

۲- پیاده کردن اموری که در دستورالعمل امر به معروف و نهی از منکر آمده است.

شرکت در نمازهای جماعت

مشکل عدم شرکت در نمازهای جماعت، تا حدّ زیادی حل شده است، امیدواریم با تلاش و یک خیزش جدی از سوی روحانیون، مدیران، بازرسان و همه اعضای بعثه و ستاد و تلاش هسته‌های امر به معروف، این مشکل به طور کامل حل شود؛ به گونه‌ای که به هنگام اقامه نماز جماعت هیچ زائری از زائران ایرانی در کوچه و خیابان دیده نشود.

وظیفه و نقش مدیران کاروان در تنظیم برنامه‌ها

مدیران محترم باید برنامه‌ها را به گونه‌ای تنظیم کنند که در هنگام نماز عصر و عشا مشکلی پیش نیاید؛ یعنی باید زائران در اوقات نماز در مسجد حضور یابند و هر یک از نمازها را با جماعت برگزار کنند و اگر دو نماز را با هم می‌خوانند، به وقت نماز ظهر و عشا به کوچه و خیابان نیایند. گاهی دیده می‌شود که مدیران کاروانها زائران را نزدیک نماز عصر و یا نزدیک نماز عشا به حرم و یا اماکن مقدس دیگر می‌برند و به هنگام بازگشت به نماز برمی‌خورند.

وظیفه بازرسان

بازرسها موظف هستند که وضعیت کاروان را گزارش کنند؛ مانند شرکت در نماز جماعت و مواردی که در دستور العمل خواهد آمد و... باید گزارش شود که چند درصد از زائران کاروان در نماز جماعت شرکت می‌کنند و چند درصد به این وظیفه عمل نمی‌کنند.

وظیفه دیگر بازرسان این است که: وقتی مشاهده کردند زائرانی به هنگام نماز جماعت، به جای رفتن به مسجد، به سوی خانه‌هایشان روانند، از آنها بپرسند از کدام

ثواب کنی نه این که مرتکب گناه شوی، این عمل تو اهانت به امام صادق علیه السلام است، اهانت به شیعه و جمهوری اسلامی است. انتظار و توقع ائمه علیهم السلام از تو این است که به هنگام نماز، در صف جماعت باشی نه در کوچه و بازار!

چه منظره زشتی است آن گاه که زائر ایرانی متاعی و جنسی را در دست گرفته و در کنار مغازه‌ای نشسته تا صاحب مغازه از نماز برگردد!

وظیفه شرعی ما است که با تمام توان بکوشیم و جلوی چنین اهانت‌هایی را بگیریم.

مسأله دیگر که توجه به آن ضروری است، پیش قدم شدن خود روحانیان برای حضور در نماز جماعت است که من خود دیده‌ام گاهی به هنگام نماز از حرم برمی‌گردند. در حالی که روحانی باید زائرش را در وقت نماز جمع کند و به همراه هم، راهی حرم شوند.

البته باید توجه داشت که مشکل عمده، در نمازهای عصر و عشا است و به شکر خداوند، حضور زائران ایرانی در نمازهای صبح، ظهر و مغرب خوب و چشمگیر است که باید چشمگیرتر هم بشود.

در پایان، امیدواریم با یک حرکت دسته‌جمعی و هماهنگ، با همکاری عزیزان روحانی، مدیران، بازرسان؛ اعم از برادر و خواهر، به این وظیفه سنگین عمل کنیم و موجبات رضایت و خرسندی ائمه اطهار، امام راحل علیه السلام و مقام معظم رهبری را فراهم سازیم.

إن شاء الله

کاروانند و آیا به آنها تذکر داده شده که در وقت نماز به خانه‌هایشان بازنگردند و اینها عمل نکرده‌اند یا اصلاً تذکر داده نشده است. این موارد باید به دقت کنترل شود و ما بتوانیم ارزیابی صحیحی از نیروهای خود و روحانیون حج داشته باشیم. تأکید می‌کنم که این تذکرات و یادآوری‌ها باید محترمانه و با رعایت ادب و اخلاق اسلامی باشد.

پی‌نوشتها:

- ۱- محمّد باقر مجلسی، بحار الأنوار، دار احیاء التراث العربی، (۱۴۰۳ ق.)، ج ۸۵، ص ۱۱۹، ح ۸۳
- ۲- همان، ج ۶۵، ص ۱۵۱، ح ۶
- ۳- همان، ج ۲، ص ۷۷، ح ۶۲
- ۴- همان، ج ۲، ص ۷۷، ح ۶۲
- ۵- گفتنی است در روایات اهل سنت نیز آمده است که: پیامبر صلی الله علیه و آله - حتی بدون عذر - از با هم خواندن نماز مغرب و عشا یا ظهر و عصر منع نکرده‌اند.